

VAMMAISPALVELUN HARKINNANVARAISTEN PALVELUIDEN JA TALOUDELLISEN TUEN MYÖNTÄMISPERUSTEET

1. Vammaispalvelulain perusteet

Vammaispalvelulain (xx/2022, 1 §) tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Pääperiaatteena on, että vammaisen henkilö saa palvelut osana yleistä palvelujärjestelmää yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaispalvelulain mukaiset erityispalvelut täydentävät yleisiä sosiaalipalveluita. Ne turvaavat vammaisen henkilön tarvitseman avun ja tuen tilanteissa, joissa yleiset palvelut eivät ole vammaiselle henkilölle sopivia. Edellytyksenä on lisäksi, että erityispalvelut ovat henkilölle välttämättömiä itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Vammaispalvelulakia sovelletaan 2 §:n mukaan vammaiseen henkilöön, jonka kohdalla kaikki neljä seuraavaa edellytystä toteutuvat:

- 1) vamman tai sairauden aiheuttama fyysinen, kognitiivinen, psyykinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä toimintarajoite on pitkäaikainen tai pysyvä;
- 2) vamma tai sairaus yhdessä yhteiskunnassa esiintyvien esteiden kanssa estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa;
- 3) avun, tuen tai huolenpidon tarve johtuu pääasiassa muusta kuin iäkkäänä alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä sairaudesta tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta; ja
- 4) itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää välttämättä tämän lain mukaisia palveluita.

Vammaispalvelulain lähtökohtana määriteltäessä vammaisen henkilön oikeutta saada palvelua on henkilön yksilöllinen avun ja tuen tarve. Myöntämisperusteista voidaan poiketa harkinnalla yksilöllisen tarpeen mukaisesti.

2. Harkinnanvarainen valmennus

Hyvinvointialue voi vammaispalvelulain 7 §:n mukaan järjestää harkinnanvaraisena palveluna valmennusta vammaisen henkilön perheelle ja muille hänelle läheisilleen. Tätä muuta valmennusta järjestetään osana vammaisen henkilön omaa valmennusta silloin, kun se on tarpeellista vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Vammaisen henkilön perheelle ja muille läheisille henkilöille järjestettävä valmennuspalvelu kuuluu pääsääntöisesti hyvinvointialueen yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Ensisijaisesti valmennusta järjestetään Kansaneläkelaitoksen ja terveydenhuollon järjestämänä palveluna.

Harkinnanvaraista valmennusta vammaisen henkilön perheelle ja muille läheisille henkilöille voidaan järjestää silloin, kun

- valmennus on välttämätöntä vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi
- valmennuksen kustannukset ovat kohtuulliset
- sopivaa valmennusta ei ole mahdollista saada ensisijaisten valmennusta järjestävien tahojen kautta.

Valmennusta myönnetään harkinnanvaraisena palveluna vain poikkeuksellisissa ja erityisissä tilanteissa. Harkinnanvaraista valmennusta voidaan myöntää valmennuspalveluna tai myöntämällä taloudellista tukea valmennuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin joko kokonaan tai osittain. Asiakkaan tulee olla yhteydessä vammaispalveluihin tai toimittaa hakemus ennen palvelun toteutumista. Toissijaisesti taloudellista tukea voidaan hakea kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä. Tästä määräajasta voidaan kuitenkin poiketa, jos hakemuksen viivästymiselle on hyväksyttävä syy.

3. Taloudellinen tuki

Vammaispalvelulain 29 §:n mukaan hyvinvointialue voi korvata kustannuksia, jotka aiheutuvat teknisten ratkaisujen ja muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineiden hankkimisesta, jos vammaisen henkilö tarvitsee niitä:

- 1) päivittäisissä toimissa
- 2) liikkumisessa
- 3) vuorovaikutuksessa tai
- 4) vapaa-ajan toiminnoissa.

Taloudellisena tukena voidaan korvata puolet kohtuullisista hankintakustannuksista. Kokonaan korvataan toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt vakiomalliseen välineeseen, tekniseen ratkaisuun sekä autoon tai muuhun kulkuvälineeseen.

Hyvinvointialue voi myös antaa taloudellisena tukena korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön teknisiä ratkaisuja ja muita kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineitä.

Hyvinvointialue voi korvata yleisen järjestämisvelvollisuutensa perusteella kohtuullisia, vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintarajoitteesta johtuvia välttämättömänä pidettäviä kustannuksia. Kyseessä on varattujen määrärahojen puitteissa myönnettävä tuki, johon kenelläkään ei ole subjektiivista oikeutta. Täysimääräisen korvauksen edellytyksenä on, että kyseessä on sellainen välttämätön muutostyö, joka mahdollistaa vakiomallisen välineen tai muun teknisen ratkaisun käytön.

Korvattavia välineitä ja teknisiä ratkaisuja ovat esimerkiksi:

- kommunikointimahdollisuuksia lisäävät viestintävälineet
- toimintarajoitteen vuoksi perustellut kodinkoneet
- harrastus- ja vapaa-ajan toiminnoissa tarpeelliset välineet ja laitteet
- erilaiset turvallisuusvälineet ja -laitteet sekä niihin liittyvät tekniset ratkaisut.

Lääkinnällisen kuntoutuksen välineistä aiheutuvia kustannuksia ei korvata taloudellisena tukena. Tavanomaista, useimmissa kotitalouksissa käytössä olevaa välinettä tai teknistä ratkaisua ei myöskään korvata.

Taloudellisen tuen myöntämisen edellytyksenä Pirkanmaan hyvinvointialueella on, että tuen avulla voidaan edistää vammaispalvelulain toteutumista sekä poistaa toimintarajoitteesta johtuvia esteitä ja haittoja päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa, vuorovaikutuksessa sekä vapaa-ajan toiminnoissa.

3.1. Päivittäiset toimet

Tavanomaiseen asumiseen liittyviä kodinkoneita ja -laitteita ei korvata, mutta niihin voidaan korvata muutostöitä, kuten esim. erityisvalmisteinen jääkaapin ovenkahva. Vamman tai sairauden edellyttämän koneen tai -laitteen hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet.

3.2. Liikkuminen/ auto tai muu kulkuneuvo

Liikkumisvälineiden korvaamisessa selvitetään, miten väline helpottaa vammaisen henkilön omatoimista liikkumista ja missä määrin väline on hakijan sairauden tai vamman vuoksi tarpeellinen ja välttämätön.

Pirkanmaan hyvinvointialue voi myöntää tukea auton tai muun kulkuneuvon hankintaan yhtenä liikkumisen tuen toteuttamistapana. Taloudellisen tuen määrää arvioitaessa otetaan lähtökohdaksi vammaisen henkilön välttämättä toimintarajoitteensa vuoksi tarvitsema automalli ja varustelutaso. Kustannuksina huomioidaan vammaiselle henkilölle auton hankinnasta aiheutuvat todelliset, välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset.

Tukea voidaan myöntää ensisijaisesti silloin, kun oma auto mahdollistaa työssäkäynnin ja opiskelun tai muun aktiivisen toiminnan edellyttämän jokapäiväisen liikkumisen. Lisäksi tukea voidaan myöntää, jos perheessä on lapsi, joka ei vammansa tai apuvälinetarpeensa vuoksi pysty kulkemaan joukkoliikennevälineissä perheen mukana ja jonka säännöllistä kuljetustarvetta ei ole muutoin pystytty turvaamaan. Auton käytön tarpeen tulee jatkuvaa, päivittäistä tai usein toistuvaa.

Auton kohtuullisena bruttohintana pidetään enintään 22.000 euroa. Kohtuullista hintaa määriteltäessä otetaan huomioon hakijan yksilölliset tarpeet. Taloudellista tukea laskettaessa otetaan huomioon vanhasta autosta saatava hinta ja mahdollinen autoveronpalautus. Taloudellinen tuki on 50 % nettokustannuksista, kuitenkin enintään 6.000 euroa.

Tukea auton hankintaan on mahdollista saada uudelleen, jos aiemman tuen avulla hankittu auto ei enää käyttöön ja -kunnan tai vammaisen henkilön muuttuneiden tarpeiden takia vastaa tarkoitustaan.

Hyvinvointialue ei toistaiseksi anna vammaisen henkilön käyttöön korvauksetta autoa tai muuta teknistä ratkaisua tai välinettä.

3.3. Vuorovaikutus

Vammaispalvelulain mukaista taloudellista tukea ei myönnetä tavanomaisiin perusmallisiin viestintävälineisiin, (esim. matkapuhelin, tietokone). Mikäli vamma tai sairaus edellyttää viestintävälineiltä erityisominaisuuksia, joiden vuoksi väline on tavanomaista kalliimpi, voidaan taloudellista tukea myöntää yksilökohtaisen harkinnan perusteella puolet kohtuullisista kustannuksista. Matkapuhelimen kohtuullisena hintana pidetään enintään 600 euroa.

3.4. Vapaa-ajan toiminnot

Vammaisen henkilön harrastuksissaan ja vapaa-aikana tarvitsemia välineitä voidaan korvata, kun vamma tai sairaus rajoittaa suoriutumiskykyä siten, että toiminnoista ei selviydy ilman välinettä tai laitetta. Apuvälineen tarpeen harkinnassa otetaan huomioon, miten ja missä laajuudessa välinettä käytetään. Apuvälineen tarpeen tulee olla runsasta ja toistuvaa tai muutoin aktiivista harrastamista. Vapaa-ajan välineen hankkimisesta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista korvataan puolet. Tavanomaisiin harrastamisen ja vapaa-ajan välineisiin ei myönnetä taloudellista tukea. Korvattavaksi voivat tulla esim. juoksuproteesit, hiihto ja lasketteluproteesit, hiihtokehikko, rullasukset tai muut lajikohtaiset apuvälineet.

4. Muut palvelut ja tukitoimet

Hyvinvointialue voi järjestää vammaispalvelulain 30 §:n perusteella myös muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavia palveluita ja taloudellisia tukitoimia.

Hyvinvointialueella on näiden palveluiden ja tuen myöntämiseen yleinen järjestämisvelvollisuus määrärahojen puitteissa. Muilla palveluilla ja tukitoimilla voidaan joustavasti täydentää vammaisen henkilön tarvitseman avun ja tuen kokonaisuutta. Sillä mahdollistetaan laissa mainitsemattomien ja esimerkiksi uusien ja ennakoimattomien, mutta tulevaisuuden tilanteissa tarpeellisten, palveluiden käyttöönotto.

4.1. Ylimääräiset vaatetuskustannukset

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräisiä vaatetuskustannuksia, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

Korvaus ylimääräisistä vaatetuskustannuksista on porrastettu viiteen tasoon:

Taso	Korvaus	Perusteet
1	100 euroa/vuosi	erityiskengät, kenkien kova kulutus, pyörätuolin käyttäjä (ortopediset jalkineet korvataan lääkinnällisen kuntoutuksen kautta)
2	160 euroa/vuosi	2–3 syytä, kyynärsauvat ja pyörätuoli, itse kelaava, psoriasis, vaatteiden kova kulutus
3	220 euroa/vuosi	– vaikean kehitysvamman aiheuttama vaatteiden kuluminen (repii/kastelee vaatteet) – osa vaatteista edellyttää muutostöitä (epämuodostumat, pyörätuoli)
4	280 euroa/vuosi	– suomutauti – osa vaatteista on teetettävä tai tehtävä isoja muutostöitä – useita eri syitä (pyörätuoli, kyynärsauvat, tukisidokset, pukemisen apuvälineet rikkovat vaatteita tai vaikean kehitysvamman aiheuttama vaatteiden kuluminen)
5	350 euroa/vuosi	– lyhytkasvuisuus – muu erityinen syy

Lisäksi on mahdollista (esimerkiksi erityisen vaikeissa ihosairauksissa) myöntää harkinnalla myös tasoa 5. suurempi korvaus, mikäli kustannukset ovat selkeästi suuremmat.

4.2. Erityisravinto tai erityisravintovalmisteet

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti.

Erityisravintokustannusten korvaamisen edellytykset:

- huomattavat lisäkustannukset, joihin ei saa korvausta muun lain nojalla
- Vamman tai sairauden edellyttämä erityisravinnon tai -valmisteen käyttö tulee olla lääketieteellisesti yksityiskohtaisesti selvitetty. Tarvittaessa tulee tarve osoittaa lääkärintodistuksella. Pelkkä lääkärin suositus ei ole riittävä.

Erityisravintokustannuksina ei korvata:

- tavanomaisia ruokatavarakaupassa myytäviä ravintoaineita ja valmisteita
- dieettineuvontaa
- ruokaohjeiden hankkimisesta aiheutuneita kuluja
- yleisimmin ei korvata esim. diabetes, allergiat, neurologiset sairaudet, laktoosi-intoleranssi, ripuli tai nestemäistä ruokavaliota vaativat sairaudet.

Korvaus maksetaan vain välttämättömistä ylimääräisistä kustannuksista (erityisravintokustannusten ja tavanomaisten ruokakustannusten erotus). Korvauksen suuruutta määrättäessä otetaan huomioon myös ensisijaisten tukimuotojen kautta saatu taloudellinen apu.

4.3. Tukihenkilö

Tukihenkilö voidaan myöntää vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee tukea sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä sekä yhteiskuntaan osallistumisessa. Tukihenkilö voidaan myöntää myös vammaisen lapsen ja nuoren itsenäistymisen ja kehityksen tukemiseksi. Tukihenkilö tukee vammaista henkilöä kodin ulkopuolella harrastuksissa, osallistumisessa ja virkistyksessä.

Tukihenkilönä voi toimia tehtävään soveltuva yksityishenkilö, joka ei asu samassa taloudessa tuettavan henkilön kanssa. Asiakkaan erityisen vaativista tarpeista johtuen voidaan myöntää ammatillinen tukihenkilö, jolla on tehtävään soveltuva ammatillinen tutkinto. Tukihenkilötoiminta on harkinnanvarainen palvelu, jolla voidaan tietyissä tilanteissa varmistaa joustavat ja yksilölliseen tarpeeseen vastaavat riittävät palvelut.

Tukihenkilötoimintaa myönnetään Pirkanmaan hyvinvointialueella enintään 20 tuntia kuukaudessa. Tukihenkilötoiminta on määräaikainen palvelu, jonka kesto ja tavoitteet määritellään tukihenkilösopimuksessa.

Tukihenkilöä ei myönnetä henkilölle, jolla on oikeus henkilökohtaiseen apuun tai erityisen osallisuuden tukeen.